

ISSN 2309-9771

ICV 2013: 6.19

НАУКОВІ ПРАЦІ

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені ІВАНА ОГІЄНКА

ФІЛОЛОГІЧНІ
НАУКИ

Випуск 39

Рецензенти:

О.В. Єременко, доктор філологічних наук, заступник директора гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

М.М. Горчинський, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української філології Хмельницького національного університету

Друкується за ухвалою вченої ради

*Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 9 від 24.09.2015 р.)*

Міжнародна редакційна колегія:

С.Д. Абрамович, доктор філологічних наук, професор; **О.С. Волковинський**, доктор філологічних наук, професор; **Л.О. Іванова**, кандидат філологічних наук, доцент; **О.В. Кеба**, доктор філологічних наук, доцент; **М.Г. Кудрявцев**, доктор філологічних наук, професор; **В.О. Коваленко**, кандидат філологічних наук, доцент; **М.Г. Кудрявцев**, доктор філологічних наук, професор; **В.С. Кшевцький**, кандидат філологічних наук, доцент; **Аркадій Мажец**, доктор габілітований, професор Академії ім. Яна Длугоша в Ченстохові (Республіка Польща); **Ю.О. Маркітантов**, кандидат філологічних наук, професор (відповідальний секретар); **А.А. Марчишина**, кандидат філологічних наук, доцент; **Л.М. Марчук**, доктор філологічних наук, професор (відповідальний редактор); **Г.Й. Насмінчук**, кандидат філологічних наук, професор; **А.С. Попович**, кандидат філологічних наук, професор; **Н.В. Ситник**, кандидат філологічних наук, доцент; **П.Л. Шулик**, кандидат філологічних наук, професор; **Емілія Янігора**, доктор, доцент Католицького університету в Ружомберку (Словаччина).

Міжнародна наукова рада:

Уршуля Груца-Мьонсік, доктор наук педагогічних, ад'юнкт Жешівського університету (м. Жешів, Республіка Польща); **А.В. Жуков**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри російської мови Новгородського державного університету ім. Ярослава Мудрого (м. Великий Новгород, Російська Федерація); **Б.П. Іванюк**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри російської класичної літератури і теоретичного літературознавства Єлецького державного університету імені І. О. Буніна (м. Єлец, Російська Федерація); **Данута Кристина Мажец**, доктор габілітований, професор Академії ім. Яна Длугоша в Ченстохові (м. Ченстохов, Республіка Польща); **І.В. Остапенко**, доктор філологічних наук, професор кафедри міжмовних комунікацій та журналістики Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського (м. Сімферополь, Україна); **Ю.І. Попов**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри гуманітарної освіти ГАОУ ДПО ЯНАО «Регіональний інститут розвитку освіти» (м. Салехард, Російська Федерація); **О.С. Силаєв**, доктор філологічних наук, професор кафедри російської та світової літератури Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (м. Харків, Україна); **В.І. Силантьєва**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри зарубіжної літератури Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (м. Одеса, Україна); **Н.М. Сологуб**, доктор філологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту української мови НАН України (м. Київ, Україна); **О.О. Тараненко**, доктор філологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України (м. Київ, Україна); **Антон Фабіян**, доктор габілітований, професор університету Павла Йозефа Шафарика в Кошицях (м. Кошице, Словаччина).

НЗ4 Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск 39. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. – 336 с.

У збірнику наукових праць висвітлюються актуальні проблеми сучасного мовознавства, літературознавства, методики викладання філологічних дисциплін, представлено широкий спектр наукових розробок вітчизняних і закордонних дослідників.

Видання адресовано професійним філологам, докторантам і аспірантам, усім тим, хто цікавиться сучасним станом розвитку філології.

УДК 80: 001(045)
ББК 80

Тексти статей подаються в авторській редакції

Рік заснування – 1993. До 1999 р. – Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. Серія філологічна

Президією ВАК України (Постанова №1-05/4 від 26 травня 2010 року) збірник перереєстровано як наукове фахове видання з філологічних наук

Свідоцтво про державну реєстрацію засобу масової інформації
серія КВ No14660-3631ПР від 01.12.2008 р.

БАГАТОГРАННІСТЬ ПОЕТИЧНОГО СВІТУ

ВОЛОДИМИРА ТАРАСЕНКА

Постановка проблеми. Література рідного краю, попри повсякденне акцентування уваги на відродженні національної духовності, часто залишається відстороненою від загальноукраїнського літературного процесу. Однак знання народом своєї культури, історії, досягнень і особливостей є не тільки показником його духовної зрілості та інтелігентності, а й важливою передумовою і стимулом подальшого його поступу. У сузір'ї славетних імен вітчизняних письменників є багато тих, хто своїм життям і творчістю якнайтісніше пов'язані з історією полтавського краю, що виплекав чимало митців всеукраїнського та світового рівнів. Серед яких Іван Котляревський, Микола Гоголь, Панас Мирний, Володимир Самійленко, Олесь Гончар, Павло Загребельний, Василь Симоненко, брати Тютюнники... Всі вони є окрасою української літератури, гордістю Полтавщини. Та літературна Полтавщина – це не тільки геніальне вчора. Вдячну читацьку аудиторію мають сучасні поети та прозаїки, які у своїх творах продовжують традиції краю й освоюють нові мистецькі обшири.

До визначальних постатей сучасності належить Володимир Тарасенко, талант якого незаперечний, саме тому поезії вражають кожного, близькі читачеві, хвилюють його.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Стан проблеми в галузі вивчення літератури рідного краю не можна вважати достатнім, незважаючи на кілька дисертаційних досліджень, що розглядають певні аспекти літературного краєзнавства різних етнічних регіонів. Основною проблематикою цих досліджень є загальні проблеми використання краєзнавства на уроках літератури (А. Абдулова, Є. Пасічник, О. Фесенко), морального виховання на основі літературного краєзнавства (Г. Веденєєва, М. Горда), формування пізнавальних інтересів (В. Липник, Ю. Широковський), естетичного виховання

(Ю. Веральський), а також окремі статті, монографії, методичні посібники, серед яких виділяються праці Л. Куценка, Г. Нагорної, С. Пультера, В. Струманського, В. Олефіренка, О. Неживого та ін. У працях П. Ротача, А. Дяченка, Г. Шанька, М. Костенко, В. Мелешко, В. Сарапин та ін. здійснюється спроба осмислити феномен літератури рідного краю як цілісного культурного явища, простежити спадковість і традиції у творчості письменників Полтавщини.

Малодосліджуваним є питання, що стосуються аналізу життєтворчості окремих персоналій, зокрема Володимира Тарасенка. творчий доробок якого заслуговує на увагу. про поетичну творчість митця написано небагато. На жаль, немає ще розвідки, яка б сповна розкрила багатогранну майстерність письма.

Метою нашого дослідження є – проаналізувати основні художньо-виразні риси творчого доробку Володимира Тарасенка, підкреслити їх оригінальність і повну сформованість.

Викладення основного матеріалу. На літературній карті України Полтавщина вирізняється чи не найбільшим розмаїттям письменницьких талантів усіх часів, котрі полишили про себе славу пам'ятю рукописним і друкованим словом. Літературна слава Полтавщини – це її велике духовне надбання, на жаль, досі належно не узагальнене, а отже й не поціноване. Суворий раціоналізм сучасного життя, політизована свідомість, втрата духовних якостей і моральних цінностей, - усе це відтисло на задній план інтерес до культури, а до літератури зосібно. Та попри все художнє слово живе. Сучасні письменники Полтавщини предметно опрацьовують теми утвердження національної ідеї, розмаїтого й водночас усе драматичнішого життя, болісного виживання традицій, утвердження української мови як державної, засилля чужинських ідеалів і пріоритетів. Україна, як ніколи, стоїть перед дилемою: бути чи не бути її національній культурі і, відповідно, національній літературі? Така глобальність проблем змушує письменників переглядати свої мовно-зображувальні арсенали, глибше занурюватися в життя, розширювати стилістичні засоби проникнення в сутність духовних процесів [1, 52].

З-поміж когорти славетних постатей сучасності чи не найяскравіше вирізняється ім'я талановитого поета – Володимира Тарасенка. Біографія поета – в його поезії. Так і у В. Тарасенка: зовнішню канву його життя легко викласти в кількох рядках стислої довідки. Народився Володимир Олександрович Тарасенко 23 жовтня 1948 року в селі Бориси Глобинського району Полтавської області. Закінчив філологічний факультет Полтавського педагогічного інституту імені В.Г. Короленка. Трудовий шлях розпочав літературним працівником газети «Комсомолец Полтавщини». Працював заступником начальника відділу обласного УМВС, в апараті Полтавської обласної ради, прес-службі управління Національного банку України в Полтавській області, головним редактором видавництва «Полтавський літератор». В. Тарасенко – член Національної спілки письменників України, лауреат обласних премій імені Панаса Мирного та І.П. Котляревського, Заслужений працівник культури України, автор 26 книг, серед яких 16 для дітей, співавтор гімну Полтавщини. Та 14 листопада 2012 р. перестало битися серце талановитого письменника.

Досліджуючи поезію В. Тарасенка, слід зауважити, що в його творчості можна вирізнити декілька основних змістово-мотивних груп. Це «інтимна лірика», «пейзажна лірика», «громадянська лірика», «філософська лірика», а ще цілий цикл «поезій для дітей».

Широкий спектр емоцій, настроїв, переживань органічно поєднуються з філософською заглибленістю в сенс людського буття, заглибленістю в природу своєї землі, її красу та ніжність. До чого б не торкалося перо Володимира Тарасенка, те завжди постає в якомусь незвичайному ракурсі. І це ознака справжньої поезії.

Уже в першій книзі «О, як би я тебе любив!» автор оспівує всевладну силу кохання, яка невідривна від чарівної природи рідного краю.

Прийшла, мов повені прилив –

Це він тебе до мене кличе.

Уже й каштанів білі свічі

Вогнем любові запалив [6, 18].

Змалювання образу жінки – від юної, «небесно-соромливої» до вірної дружини є провідною темою у творчості В. Тарасенка. Прекрасним взірцем інтимної лірики є вірші «У берег вдарила гроза», «Дружині», «І моя, й не моя», «Спалені мости», «Буду ніжно-тривожним» та ін. У своїх поетичних творах В. Тарасенко, як ніхто інший, зумів передати всі етапи закоханості і всі відтінки цього настрою та почуття. Автор шукає й знаходить такі асоціативні образи й художні паралелі, які правдиво передають неповторний світ і красу людських почуттів. Поезії В. Тарасенка сповнені епітетами, гіперболами, метафорами, які окрилюють, возвеличують образ Жінки, Дружини, Матері.

«І ти до цвіту підійшла

Прозоро-дивно-неземною».

«Зустрінеш раптом незвичайну жінку –

Бентежно-жінку у своїй красі».

«Була ти, як фіалочка, ясна,

Проста і ніжна, лагідна і щира».

«Вона – це ніжна й лагідна зоря

На чистім тлі позаземного дива» [6].

Індивідуальною особливістю поезії є ампліфікація – рідковживана стилістична фігура, що полягає у нагромадженні однорідних мовних засобів – синонімів, епітетів, порівнянь, протиставлень тощо. Інтимна лірика В. Тарасенка – це відчуття. І потрібно лише серцем доторкнутися до слів, щоб збагнути силу любові і інтимності жіночої душі.

Любов у поета – завжди невіддільна від краси природи, одухотвореної, живої, рідної, де можуть «липневі вітри неповторні співати кантати», а десь «з вершин буття басовито обізветься грім», «всміхнеться сонце в косах верб крислатих», літо бродить «в кришталевій прозорості стиглого степу», а «золотогрива осені габа закутала городи в одіж буру» [6].

У віршах В. Тарасенка «Сільський етюд», «Десь за обрієм широким», «Ода селу», «В обіймах осіннього неба» та ін. домінує замилювання красою рідного

краю, відчуття органічності та яскравості буття. Первозданність, чистота, органічне злиття з поетично-чарівним світом природи.

Вже землю сонцем вранішнім зігріто,
Трава сріблиться в повновидих росах,
І журавлі несуть на крилах літо
Та й гублять у прив'ялених покосах. [6, 93].

Секрети поетичного натхнення В. Тарасенка, майстерності пейзажиста, любові до лісу, річки слід шукати саме біля джерел його дитинства. Поетові притаманне витончене відчуття краси й неповторності рідного краю, його мальовничої природи. Допитливий і уважний художницький зір В. Тарасенка сягає глибше поверхні баченого, сприяє цікавим асоціаціям. З особливою теплою автор описує рідну природу, на лоні якої народжувалися вірші. Багато поезій мають автобіографічний посил: «Козацький став», «Мій край», «Рідна сторона», «Землякам», «Сонях дитинства», «Спомин», «Роси дитинства», «Я з цих країв», «У затінку лелечого крила», «Зустріч з дитинством», «Я – син степів» та ін. У своїх віршах автор передає щемні роздуми про сільську хату, піч.

Бо це вона впродовж дитячих літ,
Коли зима надворі лютувала,
Через віконце дарувала світ
І нас напівголодних зігрівала [6, 46].

І все – серпневі роси, достиглі яблука, дикі гуси, батьківська криниця, мальви і м'ята нагадують про дитинство, про те віковичне коріння, що пов'язує автора з рідним краєм.

...Яке це щастя: з отчої криниці
З дороги в спеку випити роси [6, 101].

Він був свідком і учасником складного й украй суперечливого літературного процесу на межі двох ідеологічно протилежних епох: в одній випало йому утвердити себе професіонально, в іншій – служити Музі яскравих поетичних талантів.

Поет довів спромогу бачити власний шлях крізь терни скаламученої дійсності. У поезіях «Болять і нині давні рани», «Старійшина», «Чому живем одним-єдиним днем», «У променях вічності», «Я – українець», «Земля трималась міцно за орбіту», «Роздуми на отчому полі» та ін. чути голоси предків, гомін гетьманських полків, козацької вольниці, перегукуються літа і епохи, совість і душа, а ще відчувається небайдуже серце поета, котрий, оглядаючи обшири життя, замислюється над долею України – її минулим, сьогоденням, майбутнім.

Не дивись, Україно, на синів своїх дуже суворо,

Не ховай своїх сліз під пекуче шатро сивини...

Хай проснуться, інакше колись проклянуть їх нащадки,

Розбуди, рідна мамо, синів із ... юрби [6, 134].

І котиться всевладний час,

Весь світ тримає у напрузі,

Бринить земля на вічнім крузі –

Майбутнє прийде чи для нас ? [6, 135].

У віршах В. Тарасенка пролунав голос українця, для якого добробут та незалежність України понад усе.

Для мене – найрідніша Україна,

Де корінь мій і дух моїх батьків [6, 249].

І ще одна особливість відчутна в поезії В. Тарасенка – це звернення до образу батька, який так рано пішов із життя, але з якою ніжністю і трепетом автор змальовує в своїх творах: «Незабутнє», «Батьки», «Пам'ять», «Всміхнулось сонце в косах верб крислатих», «Батьків сад» та ін.

«Вернувся батько стомлений з роботи

На стіл поклав долонь солодкий щем».

«Де ти, батьку, - мудро-сивий лебідь,

Із яких тебе чекать доріг?»

«Давно тебе нема на світі, батьку,

Та сад і досі навесні цвіте» [6].

Не оминає В. Тарасенко і однієї з найболючіших для України теми Великої Вітчизняної війни, від якої вона зазнала найбільше втрат, і з якої вдови і досі чекають свою юність гірко шкодуючи: «Невже тільки в казці жива є вода?». Поет не переказує подій, а створює хвилюючий узагальнюючий образ – цеobelіск, сірий, мов «шинеля у бійця, який упав у цім полі на світанку». Сірийobelіск здійснюється опoетизованим монументом над усім білим світом.

А ще в доробку автора 16 книг для дітей і про дітей, серед яких «Тарасикове літо», «Неслухняний гусачок», «Чия хатинка найкраща?», «Коник-стрибунець», «Дідусева гойдалка» та ін. Його вірші змусять розважити і заспокоїти, замислитися і посумувати. «Кожний твір, – зазначає В. Жадан, – то сплеск почуттів дитини, викликаний приємним або необережним життєвим доторком, порух її душі» [5, 3].

Віршам В. Тарасенка притаманні задушевність, наскрізна мелодійність, бездоганна ритмічність. Проста синтаксична побудова фрази надає творам пісенності й приваблює композиторів. Тому й не дивно, що майже 200 віршів поета стали піснями, музику до яких написали Олексій Чухрай та Володимир Раковський.

Висновки. Отже, вірші Володимира Тарасенка – це величезний пласт багатогранності його поетичного світу, де органічно поєднуються минуле, сучасне та майбутнє. Довершена поетична стилістика, висока мовленнєва культура вписують його ім'я в історію сучасного літературного процесу. Адже тільки видатному літераторові вдається сформувати такий цілісний комплекс художньо-мовленнєвих явищ, що має ефект внутрішньої вмотивованості, гармонії, довершеності.

Список використаних джерел

1. Калинове гроно: Антологія поезії полтавських літераторів ХХ століття / за ред. М.В. Костенка, Ю.М. Дмитренка, А.М. Дяченка та ін. – Полтава: «Полтавський літератор», 1998. – 488с.
2. Костенко М.В. ...І вимолимо в бога рідне слово / М.В. Костенко. – Полтава: «Полтавський літератор», 1999. – 176 с.

3. Лисенко А. Література рідного краю: теоретико-методологічний аспект / А. Лисенко. – Полтава: ПОІППО, 2005. – 60 с.
4. Мелешко В. Поетичний світ Володимира Тарасенка: інтимна лірика / В. Мелешко, Т. Драгіна. // Філологічні науки. – 2012. – № 12. – С. 26 – 36.
5. Тарасенко В.О. Коник-стрибунець / О.В. Тарасенко, О.І. Чухрай. – Полтава: «Полтавський літератор», 2001. – 40 с.
6. Тарасенко В.О. Одкровення / В.О. Тарасенко. – Полтава: «Полтавський літератор», 2008. – 312 с.

Анотація

Розглядається багатогранність поезій Володимира Тарасенка в контексті сучасного літературного процесу Полтавщини. Виокремлюються основні змістово-мотивні групи творчого доробку митця: інтимну, пейзажну, громадянську, філософську лірику, підкреслено їх оригінальність і цілковиту сформованість.

Ключові слова: література рідного краю, поетичний світ, змістово-мотивні групи, сучасний літературний процес.

Summary

The significance of literary country-specific studies in the context of Ukraine-wide literary process is considered in this article. The creative heritage of a poet Volodymyr Tarasenko is analyzed. As far as if a nation knows its culture, history, achievements and peculiarities, it shows not only spiritual maturity and intellectuality but this fact is also an important pre-condition and stimulus for further progress. There are many glorious names of our countries' writers who are closely connected with the history of Poltava region by their life and creative work. Poltava region is a cradle of a great number of artists of Ukraine-wide and world level.

Poltavshchyna is notable for almost the greatest variety of writer's talents of all times on a literary map of Ukraine. These writers left a glorious memory about themselves due to manuscripts and printed works. Literary glory of Ukraine is its great spiritual heritage. Unfortunately, it is not generalized thus not appreciated yet. The main narrative-motive groups are distinguished: love poems, pastoral poetry,

civil lyrics, philosophical lyrics and also poems for children, which singularity and complete well-formedness are emphasized. Separate examples of Volodymyr Tarasenko's poetry writing are given in the article in order to emphasize exquisite sensation of his native land's nature, an inimitable world and beauty of human feelings by means of various linguistic-expressional methods. Due to them he showed his high linguistic culture.

A wide range of emotions, moods, emotional experience are organically combined with philosophical immersion in a sense of human life, with immersion in the nature of a native land, its beauty and tenderness. Anything that Volodymyr Tarasenko creates appears in an unusual perspective. It's a peculiarity of real poetry. Volodymyr Tarasenko's poems form a great layer of diversity of his poetical world where past, now and future organically combine. Perfect poetical stylistics and high linguistic culture make his name highly important for the history of a modern literary process.

Key words: native land's literature, poetical world, narrative-motive groups, modern literary process.